

องค์ประกอบสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

Elements of Organizational Health of Basic Education Institutions under the
Secondary Educational Service Area Office 2วินนารัตน์ ชัยวิทย์นันต์^{*1}, พระครูพิสัยสารคุณ (พระถวิล อามาตร)²Winnarat Chaiwitthayanant^{*1}, Phrakru Phisai Sarakhun (Phra Thawin Armat)²¹รองผู้อำนวยการโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา 2²รองเจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม^{*1}Deputy Director of Nawamintharachinuthit satriwittaya 2 school, ²Deputy Provincial Dean of Maha Sarakham

*ผู้รับหลัก e-mail: winnaratpoo2516@gmail.com

Received: August 1, 2019

Revised: August 17, 2019

Accepted: August 26, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 2) ศึกษาตัวบ่งชี้และกำหนดองค์ประกอบของตัวบ่งชี้สุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 และ 3) จัดกลุ่มองค์ประกอบคุณภาพของตัวบ่งชี้สุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ข้าราชการครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำนวน 400 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิจัย พบว่า 1) การศึกษาสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 พบว่า สุขภาพองค์การโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดี 2) การศึกษาและการจัดองค์ประกอบของสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบของตัวบ่งชี้สุขภาพองค์การ ได้เป็น 8 องค์ประกอบ 55 ตัวบ่งชี้ คือ (1) ด้านการให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการ 10 ตัวบ่งชี้ (2) ด้านการเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน 10 ตัวบ่งชี้ (3) ด้านการเคารพต่อกฎระเบียบภายในองค์กร 8 ตัวบ่งชี้ (4) ด้านการใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน 7 ตัวบ่งชี้ (5) ด้านการมีวัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ 6 ตัวบ่งชี้ (6) ด้านภาวะผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ 6 ตัวบ่งชี้ (7) ด้านการปรับตัวตามความคาดหวังของชุมชน 5 ตัวบ่งชี้ และ (8) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน 3 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: สุขภาพองค์การ, มัธยมศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the level of organizational health at basic educational schools under the secondary educational service area office 2 2) to study the indicators and determine the organizational health factors and 3) to cluster components of the indicators of organizational health at basic educational school under the secondary educational service area office 2. The sample consisted of 400 teachers working in the basic educational schools under the secondary educational service area office 2 by using the multistage random sampling method. The instrument used for collecting the data was Likert-type rating scale questionnaire with the reliability of .98. The statistics utilized in analyzing the data were percentage, mean, standard deviation, simple correlation analysis, and exploratory factor analysis.

The research findings were as follows: 1) The level of organizational health at basic educational schools under the secondary educational service area office 2 in overall and in each aspect was at high level. 2) The study indicators and cluster the factors of organizational health at basic educational schools under the secondary educational service area office 2, it could be divided into 8 factors out of 55 indicators. They were 1) 10 indicators of academic emphasis 2) 10 indicators of morale 3) 8 indicators of initiating structure 4) 7 indicators of consideration 5) 6 indicators of resource support 6) 6 indicators of principal influence 7) 5 indicators of orientation institutional and 8) 3 indicators of community relationship.

Keywords: Organizational Health, Secondary Education

บทนำ

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมขององค์การ องค์การยังเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ไขข้อจำกัดต่างๆ ของมนุษย์ ขณะเดียวกันมนุษย์ในสังคมคาดการณ์และหวังที่จะให้องค์การต่างๆ เหล่านี้เป็นองค์การที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล มีคุณค่าอย่างแท้จริง เพื่อส่งเสริมให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนั้นองค์การในปัจจุบันมีความแตกต่างอย่างมากกับองค์การในอดีต องค์การปัจจุบันต้องทำอะไรให้เกิดความชัดเจนไม่คลุมเครือ มีความยืดหยุ่นสูง มีความแตกต่างกันมากแต่มีความชัดเจนในเรื่องพันธกิจ ค่านิยม และกลยุทธ์ ในการรักษาสมดุลระหว่างเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว (Drucker, 2005) ดังนั้น คุณค่าขององค์การทุกองค์การจึงอยู่ที่การเป็นองค์การที่สามารถสร้างประโยชน์และตอบสนองความต้องการของมนุษย์

และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งขึ้น ซึ่งย่อหมายถึงจะต้องเป็นองค์การที่มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด แต่ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดังกล่าวจะมีมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการด้านต่างๆ โดยผู้บริหารทุกระดับขององค์กรนั้นๆ ที่จะทำให้องค์การมีความสมบูรณ์มากที่สุด การทำให้องค์การมีคุณค่า มีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างสมบูรณ์จึงอยู่ที่จะต้องมุ่งสนใจหาวิธีที่จะช่วยการบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด (กมลาคน์ ศรประสิทธิ์, 2553: บทนำ) ผู้บริหารจึงควรพิจารณาแนวคิดและวิธีการที่จะทำให้้องค์การสามารถดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด สามารถปรับตัวให้เข้ากับกระแสโลกปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

สุขภาพองค์การขององค์กรการศึกษานับเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ การเจริญก้าวหน้า และความยั่งยืนขององค์กร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา องค์ประกอบสำคัญของสุขภาพองค์การที่จะเป็นองค์ประกอบเฉพาะที่สำคัญที่จะสามารถเลือกพัฒนาสถานศึกษาให้มีสุขภาพองค์การที่แข็งแรงสมบูรณ์ โดยมุ่งวิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบสุขภาพองค์การ โดยอาศัยแนวคิดจากนักวิชาการหลายท่าน เช่น Miles (1965); Hoy; & Feldman (1987) และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพองค์การของสถานศึกษา ซึ่งศึกษาใน 8 องค์ประกอบ คือ 1) การปรับตัวตามความคาดหวังของชุมชน 2) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน 3) การเคารพต่อกฎระเบียบภายในองค์กร 4) ภาวะผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ 5) การใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน 6) การมีวัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ 7) การเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน และ 8) การให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการ โดยจะเป็นการวิเคราะห์ว่าในแต่ละตัวบ่งชี้ของทั้งองค์ประกอบสุขภาพองค์การ แสดงค่าการจัดลำดับความสำคัญเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาองค์ประกอบในแต่ละตัวบ่งชี้ เพื่อที่จะสามารถนำผลการวิจัยไปส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และเพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัด ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนให้สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของหน่วยงาน ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาและคุณภาพโดยรวมของคนในชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2
2. เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้และกำหนดองค์ประกอบของตัวบ่งชี้สุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 มีโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดเขตพื้นที่จำนวน 52 แห่ง รวมจำนวนครูทั้งหมด 2,774 คน (ข้อมูล ณ 10 มิถุนายน 2562)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติงานสอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำนวน 400 คน จากจำนวน 33 โรงเรียน ซึ่งกำหนดขนาดโดยการคำนวณจากสูตรของ Yamane (1967) ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling)

ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาองค์ประกอบสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ใน 8 ด้าน คือ 1) ด้านการให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการ 2) ด้านการเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน 3) ด้านการเคารพต่อกฎระเบียบภายในองค์กร 4) ด้านการใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน 5) ด้านการมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ 6) ด้านภาวะผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ 7) ด้านการปรับตัวตามความคาดหวังของชุมชน และ 8) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และมุ่งศึกษาตัวบ่งชี้สุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 55 ตัวบ่งชี้ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ใน 8 องค์ประกอบ คือ 1) การให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการ 2) การเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน 3) การเคารพต่อกฎระเบียบภายในองค์กร 4) การใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน 5) การมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ 6) ภาวะผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ 7) การปรับตัวตามความคาดหวังของชุมชน และ 8) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบของสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยผู้วิจัยเริ่มจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ Mile (1965) Hoy; & Feldman (1987) Guarnaccia (1994); Hoy; & Sabo (1997); Posner (1997); Randell (1998); Lyden; & Klingele (2000); Verschoor (2003); Korkmaz (2007) กอบัว ทศนภักดี (2550) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (2553) เพื่อกำหนดเป็นองค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้สุขภาพองค์การของสถานศึกษาโดยตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องโดยผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของเนื้อหาและวิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความเหมาะสมกับบริบทของประชากรที่ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิชาการหลายท่านที่ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของงานวิจัย ดังที่ สราวุฒิ ปุริสา (2553: 5152) ที่ทำการศึกษารื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษายโสธร พบว่าสุขภาพองค์การของเรียนโดยรวมตามทัศนะของบริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน พบว่าอยู่ในระดับสมบูรณ์มาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านขวัญในการปฏิบัติงาน ด้านความสามัคคี ด้านความเข้มแข็งขององค์กร ด้านอิทธิพลของผู้บริหาร ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการมีนวัตกรรมใหม่ และด้านการสนับสนุนทรัพยากร โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบองค์ประกอบ สุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ไว้ 8 องค์ประกอบ โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยกำหนด 8 องค์ประกอบคือ 1) ความมั่นคงในบทบาทขององค์กร 2) การเคารพต่อกฎระเบียบภายในองค์กร 3) ภาวะผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ 4) การใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน 5) การมีวัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ 6) การเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน และ 7) การให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการ จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ซึ่งพฤติกรรมบ่งชี้แต่ละตัวนั้นเป็นตัวบ่งชี้ประเภทตัวแปรผล (Effect Indicators) ของตัวแปรแฝง ซึ่งลักษณะของโมเดลดังกล่าวเป็นโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยองค์ประกอบสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผู้วิจัยแบ่งการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สุขภาพองค์การของสถานศึกษา มีการดำเนินการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอน 1.1 สร้างกรอบแนวคิดเรื่ององค์ประกอบสุขภาพองค์การของสถานศึกษา โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นสุขภาพองค์การทั้งของไทยและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 1.2 กำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สุขภาพองค์การของสถานศึกษาโดยการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีความเกี่ยวข้องและผลงานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพองค์การของสถานศึกษา ใช้องค์ประกอบที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในขั้นที่ 1.1 เป็นกรอบในการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การสังเคราะห์องค์ประกอบสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยในเบื้องต้นมีการดำเนินการวิจัย โดยการคัดเลือกตัวบ่งชี้สุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ที่ได้กำหนดไว้จากตอนที่ 1 ทั้ง 1) ความมั่นคงในบทบาทขององค์กร 2) การเคารพต่อกฎระเบียบภายในองค์กร 3) ภาวะผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ 4) การใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน 5) การมีวัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ 6) การเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน และ 7) การให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการ โดยการใช้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของเนื้อหา และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ผู้วิจัยคัดเลือกองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อใช้เป็นตัวบ่งชี้สุขภาพองค์การสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

ตอนที่ 3 การจัดกลุ่มองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับสภาพองค์การของสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามที่ให้ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพองค์การของสถานศึกษา และ 2) แบบสอบถามสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามจำนวน 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงานซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และ ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพองค์การ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และสร้างเป็นแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นในเรื่องสภาพองค์การสถานศึกษาที่ตนเองปฏิบัติงาน ทั้ง 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความมั่นคงในบทบาทขององค์กร 2) การเคารพต่อกฎระเบียบภายในองค์กร 3) ภาวะผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ 4) การใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน 5) การมีวิสัยทัศน์เพื่อการเรียนรู้ 6) การเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน และ 7) การให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการ

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ ประกอบด้วย 1.1) หาค่า IOC เพื่อพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยกำหนดเกณฑ์ค่า $IOC \geq 0.5$ 1.2) หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 2 และภาพรวมทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach 2) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์อย่างง่ายโดยใช้ค่าสถิติเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ในการนำไปใช้กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

1. การศึกษาระดับสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 พบว่า สภาพองค์การโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับดี

2. การศึกษาและการจัดองค์ประกอบของสภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 สามารถจัดกลุ่มองค์ประกอบของตัวบ่งชี้สภาพองค์การได้เป็น 8 องค์ประกอบ 55 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ด้านการให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการ 10 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านการเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน 10 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านการเคารพต่อกฎระเบียบภายในองค์กร 8 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านการใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน 7 ตัวบ่งชี้ 5) ด้านการมีวิสัยทัศน์เพื่อการเรียนรู้ 6 ตัวบ่งชี้ 6) ด้านภาวะผู้นำ

แบบมิตรสัมพันธ์ 6 ตัวบ่งชี้ 7) ด้านการปรับตัวตามความคาดหวังของชุมชน 5 ตัวบ่งชี้ และ 8) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน 3 ตัวบ่งชี้

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 อยู่ในระดับดี พิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าระดับสมบูรณ์เฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เนื่องจากนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 - 2561 ที่เน้นการขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้คนในชุมชนเข้าถึงการศึกษาและนำกลับไปพัฒนาชุมชนของตน และมุ่งเน้นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้คนได้รับ การพัฒนาศักยภาพสูงสุดในตน โดยเร่งพัฒนาความแข็งแกร่งทางการศึกษาซึ่งจะเป็นไปไม่ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งเป็นฐานสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนสถานศึกษาให้มีความแข็งแกร่ง ร่วมสร้าง เป้าหมายร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ De Stefano (2010) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนเกิดจากการใช้ทรัพยากรของโรงเรียน หากโรงเรียนที่มีทรัพยากรเพียงพอบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นได้ว่า หากมีการพัฒนาในด้านการมีวัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น ย่อมทำให้ระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 สมบูรณ์มากขึ้นด้วย

นอกจากนี้ องค์ประกอบด้านการให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 คือ สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 20.76 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับผลของระดับสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในรายด้าน พบว่า องค์ประกอบด้านการให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับที่ 5 โดยองค์ประกอบด้านการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในลำดับที่ 1 แสดงว่า การลำดับความสำคัญในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรยังไม่สอดคล้องกับองค์ประกอบสุขภาพองค์การ อาจเนื่องมาจากนโยบายของสถานศึกษา ที่มุ่งเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษา ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั้นต้องยึดหลักการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันใน บทบาทและภารกิจที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบ การสร้างสัมพันธ์กับชุมชนนับเป็นภารกิจหลักของโรงเรียน ทำให้การให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการนั้นลดลง

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบสุขภาพองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบแล้ว มีความแปรปรวนสะสมร้อยละ 77.38 แสดงว่าผลการวิเคราะห์ครั้งนี้สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ถึงร้อยละ 77.38 ของความแปรปรวนทั้งหมด จึงมีความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์ และเมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า

องค์ประกอบที่ 1 ด้านการให้ความสำคัญต่อการเป็นวิชาการ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 คือ สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 20.76 ซึ่งพิจารณาในภาพรวมของตัวบ่งชี้ ในองค์ประกอบนี้ พบว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ และเชื่อมั่นในความสามารถของผู้เรียน เช่น ครูและบุคลากรตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ว่าเป็นความสามารถที่นักเรียนทำได้ ครูและบุคลากรจัดให้มีการแข่งขันวิชาการในโรงเรียน ครูและบุคลากรส่งเสริมการเข้าร่วมแข่งขันทางด้านวิชาการ นอกจากนี้ก็มีตัวบ่งชี้อื่นที่สอดคล้องกับองค์ประกอบด้านการให้ความสำคัญต่อการเป็นวิชาการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องมาจากนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ที่เน้นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้นักเรียนได้รับการพัฒนาศักยภาพสูงสุดในตน โดยเร่งพัฒนาความแข็งแกร่งทางการศึกษา ให้ผู้เรียนทุกระดับทุกประเภทมีความรู้ และทักษะแห่งโลกยุคใหม่ ให้มีความพร้อมเข้าสู่การศึกษาระดับสูง และโลกของการทำงาน ดังนั้นครูและบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญต่อความเป็นวิชาการนั่นเอง

องค์ประกอบที่ 2 ด้านการเป็นเอกภาพในการปฏิบัติงาน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 2 คือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 12.21 ตัวบ่งชี้ที่อยู่ในองค์ประกอบนี้ มีเนื้อหาเป็นเรื่องของการแสดงออกของบุคลากรในสถานศึกษาถึงความรู้สึกที่ดีต่อกัน แสดงออกถึงความสามัคคีในองค์กร บุคลากรมีความผูกพันในการทำงานในสถานศึกษา และกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ เช่น ครูและบุคลากรตระหนักว่าทุกคนเป็นกำลังสำคัญของโรงเรียน ครูและบุคลากรร่วมมือประสานงานกัน ครูและบุคลากรมีขวัญกำลังใจในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กมลสันต์ ศรประสิทธิ์ (2553: 340) ที่กล่าวเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านขวัญในการปฏิบัติงาน ไว้ว่าเป็นสภาพที่สะท้อนให้การปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียนมีความศรัทธาต่อวิชาชีพ มุ่งมั่น กระตือรือร้น ร่วมมือกันทำงานเป็นทีมอย่างเข้มแข็ง และตระหนักเสมอว่าทุกคนเป็นกำลังสำคัญของโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการเคารพต่อกฎระเบียบภายในองค์กร เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 3 คือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 10.60 โดยตัวบ่งชี้ที่อยู่ในองค์ประกอบนี้เป็นเรื่องของการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับที่ใช้ในองค์กร และปฏิบัติตามหน้าที่และตำแหน่งตามสายบังคับบัญชา เช่น ครูและบุคลากรยอมรับหน้าที่ บทบาท ตำแหน่งของผู้อื่น โรงเรียนมีการจัดโครงสร้างองค์กรที่มีสายบังคับบัญชาชัดเจน นอกจากนี้ก็มีตัวชี้วัดอื่นที่สอดคล้องกับองค์ประกอบด้านการเคารพต่อกฎระเบียบภายในองค์กร อาจเนื่องมาจากจรรยาบรรณวิชาชีพครู ในหมวดที่ 3 ที่ว่าด้วยการรักษาวินัยแห่งวิชาชีพครู ที่จะเป็แนวทางในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน และระบบการศึกษาไทย

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 4 คือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 10.09 โดยตัวบ่งชี้ที่อยู่ในองค์ประกอบนี้เป็นเรื่องของการช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกันในเรื่องการปฏิบัติงานช่วยกันปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนางาน เช่น ครูและบุคลากรร่วมกันนิเทศงานซึ่งกันและกัน ครูและบุคลากรเข้าใจถึงข้อจำกัดในการทำงานของกันและกัน ครู

และบุคลากรมีความเอื้ออาทรต่อกัน นอกจากนี้ก็มีตัวชี้วัดอื่นที่สอดคล้องกับองค์ประกอบด้านการใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน ทั้งนี้เนื่องมาจาก นโยบายของภาครัฐที่กำหนดให้หน่วยงานราชการ เรียนรู้วัฒนธรรมองค์กรในการทำงานร่วมกับคนอื่น

องค์ประกอบที่ 5 ด้านการมีวัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 5 คือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 9.01 โดยตัวบ่งชี้ที่อยู่ในองค์ประกอบนี้เป็นเรื่องของความรู้สึกเชื่อมั่นในการทำงานเนื่องจากได้รับการสนับสนุนให้มีวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานที่เพียงพอและพร้อมใช้งาน เช่น ครูและบุคลากรมีวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานอย่างทันสมัย โรงเรียนมีห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เพียงพอ นอกจากนี้ก็มีตัวชี้วัดอื่นที่สอดคล้องกับองค์ประกอบด้านการมีวัสดุอุปกรณ์เพื่อการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการมีวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอและทันสมัยจะส่งผลต่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ De Stefano (2010) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนเกิดจากการใช้ทรัพยากรของโรงเรียน หากโรงเรียนที่มีทรัพยากรเพียงพอบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการกำหนดแนวทางการปฏิรูปสถานศึกษาให้เป็นโรงเรียนในอุดมคติในส่วนของทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของสังคม โดยจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุขมุ่งเน้นการเรียนการสอนตามธรรมชาติให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง จัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มีต้นไม้ แหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่สวน ไร่ผลไม้ มีแผนผังเติมรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนสนามกีฬาครบถ้วนเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครันเหมาะสมกับการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

องค์ประกอบที่ 6 ด้านภาวะผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 6 คือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 5.85 โดยตัวบ่งชี้ที่อยู่ในองค์ประกอบนี้เป็นเรื่องของผู้นำที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อผู้ร่วมปฏิบัติงาน เช่น หัวหน้ากลุ่มสาระมีอิทธิพลต่อความสำเร็จในหน้าที่การงานของครูและบุคลากรทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาค นอกจากนี้ก็มีตัวชี้วัดอื่นที่สอดคล้องกับองค์ประกอบด้านภาวะผู้นำแบบมิตรสัมพันธ์ สอดคล้องกับค่านิยมหลักของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มุ่งเน้นการเป็นแบบอย่างที่ดีและความเสมอภาคในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นค่านิยมที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบที่ 7 ด้านการปรับตัวตามความคาดหวังของชุมชน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 7 คือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 5.50 โดยตัวบ่งชี้ที่อยู่ในองค์ประกอบนี้เป็นเรื่องของ การปฏิบัติงานของสถานศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น บุคลากรในโรงเรียนมีการปรับตัวเข้าหาชุมชน ครูและบุคลากรของโรงเรียนเปิดใจรับฟังข้อเสนอแนะและแนวคิดของผู้ปกครอง การดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน นอกจากนี้ก็มีตัวชี้วัดอื่นที่สอดคล้องกับองค์ประกอบด้านการปรับตัวตามความคาดหวังของชุมชน

องค์ประกอบที่ 8 ด้านการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นอันดับ 8 คือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 3.23 โดยตัวบ่งชี้ที่อยู่ในองค์ประกอบนี้เป็นเรื่องของ การได้รับการสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พรรณี สุวดี (2557) ที่ให้แนวคิดว่าการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนนับเป็นภารกิจหลักของโรงเรียน หากทางโรงเรียน และชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน จะทำให้ระบบการศึกษาพัฒนาขึ้น การที่องค์ประกอบจากการวิจัยครั้งนี้มีความแตกต่างไปจากองค์ประกอบของไมล์, ฮอย และเฟลด์แมน นั้นอาจเนื่องมาจากบริบทของระบบ การศึกษาไทยที่ต้องการให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาประเทศ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการจัด กิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั้นต้องยึดหลักการสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันใน บทบาทและภารกิจที่ต้องร่วมกันรับผิดชอบ การสร้างสัมพันธ์กับชุมชนนับเป็นภารกิจหลักของ โรงเรียน หากทางโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน จะทำให้ระบบการศึกษาพัฒนาขึ้น และ ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การดำเนินงานของสถานศึกษาให้มีสภาพองค์การที่ดี จะต้องให้ความสำคัญกับความเป็น วิชาการ โดยอาจเพิ่มบทบาทในการตั้งเป้าหมายในการเรียนระหว่างครูกับนักเรียนร่วมกันจัดแหล่งเรียนรู้ที่ เอื้อต่อความเป็นวิชาการของนักเรียนมากขึ้น
2. สถานศึกษาควรปรับบทบาทการนิเทศให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานของครู สร้างขวัญและกำลังใจใน การปฏิบัติงานให้มากขึ้น
3. สถานศึกษาควรมีการสนับสนุนด้านสื่อ ห้องปฏิบัติการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน วัสดุ อุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน และการปฏิบัติงานให้เพียงพอ ทันสมัย และพร้อมใช้งาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในส่วนของแนวทางในการพัฒนาความร่วมมือภาคี เครือข่ายในการสร้างสภาพองค์การ

บรรณานุกรม

- กมลทัศน์ ศรีประสิทธิ์. (2553). *การพัฒนาเครื่องมือตรวจวัดสภาพองค์กรของโรงเรียนประถมศึกษา*.
 ปรัชญาดุษฐ์บัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กอบัว ทศนภักดิ์. (2550). *องค์กรสุขภาพดี*. สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์และองค์กร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรรณี สุวดี. (2557). *การวิเคราะห์สภาพองค์กรของโรงเรียนประถมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎี บัณฑิต (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สราวุฒิ บุริสา; สุธรรม ธรรมทัศนานนท์; และอนันต์ ศรีอำไพ. (2553, มกราคม – เมษายน). ปัจจัยที่ส่งผลต่อสุขภาพองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร. *วารสารการบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. 2(1): 51-63.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ. (2553). คู่มือตรวจสอบสุขภาวะระดับองค์กรด้วย Happy Workplace Index. ม.ป.พ.
- De, Stefano M. (2010). *School Effectiveness: The Role of the Principal in a Leading Public Secondary School in Santa Province, Argentina*. Retrieved on January 4, 2019, from <http://www.proquest.umi.com/pqdweb>
- Drucker, P. F. (2005). *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*. New York: Truman Talley Books.
- Guarnaccia, S. (1994, March). “Healthy Companies”, *Training and Development*. 9-11.
- Hoy, W. K.; & Feldman. (1987). “Organizational Health: The Concept and Its Measure”, *Journal of Research and Development in Education*. 20(4), pp. 30-37.
- Hoy, W. K.; & Sabo, D. (1997). *Quality Middle Schools: Open and Healthy*. California: Corwin Press Inc.
- Korkmaz, M. (2007). “The effects of Leadership Styles on Organizational Health”, *Educational Research Quarterly*. 30(3), pp. 32.
- Lyden, J. A.; & Klingele, W. E. (2000). “Supervising Organizational Health”, *Supervision*. 61(2). pp. 3-6.
- Posner, B. Z. (1997, March). “Sustaining Healthy Organizations in Unhealthy Economic Times”, *Management Review*. pp. 11-17.
- Randell, G. (1998). “Organizational Sickness and Their Treatment”, *Management Decision*. 36(1), pp. 16.
- Verschoor, C. C. (2003, September). “Eight Ethical Traits of a Healthy Organization”, *Strategic Finance*. 85, pp. 20-23.
- Yamane, T. (1967). *Statistics, an Introductory Analysis*. 2nd ed. New York: Harper and Row.